

**BIBLIOTECA
CULTURII
AROMÂNE**

www.proiectavdhela.ro

Lector Univ. Dr. Maria Pariza

PRESA AROMÂNĂ ÎN DATE

1868, iunie, 15, București: apare **Albina Pindului**, revistă de literă, științe și arte, bilunară, cu întreruperi și schimbări de redacție (Craiova. aprilie - iunie 1875), până în 1878. Redactor: Gr. Haralamb Grandea. Colaboratori: I. Heliade Rădulescu, Dimitrie Bolintineanu, N. Densușianu, V. A. Urechia, I. A. Lepedatu, Al. Zanne, ș.a. *Este prima revistă românească care marchează, prin titlu, preocupările intelectualității românești pentru românii sud - dunăreni.* A publicat, cu precădere, folclor aromân.

1880, București: apare **Albumul macedo - român**, organ al Societății de Cultură Macedo-Română, sub direcția lui V. A. Urechia, tipărit la Stabilimentul pentru arte grafice Socecu, Sander și Teclu (str. Academiei, nr. 39), cu un supliment: *Album macedo - român. Muzică*, tipărit la Viena, la Imprimeria și Litografia Jos. Eberle et c - ie. Publicația este dedicată aromânilor și destinată instruirii lor, în spiritul integrării cultural - naționale. Se deschide cu o „dedicațiune” adresată de V. A. Urechia, mitropolitului Primat al României, Calinic Miculescu, urmată de binecuvântarea acestuia. Valoarea deosebită îi este conferită de semnăturile prestigioase ale colaboratorilor români și străini (147 scriitori, 20 desenatori și 6 muzicieni). Cuprinde și texte în limbile franceză, italiană, spaniolă, precum și în dialectele aromân, provensal, iberic, languedoc. Colaborează, în spiritul confraternității latine, poetul Francois Coppee, filozoful Jules Simon, istoricul Edgar Quinet, poeții provensali Fr. Mistral, Th. Aubanel, Anfonse Tavan, Leon Berluș ș.a. Autori români: Dumitru Brătianu, I. Creangă, N. Densușianu, Dimitrie Gusti, B. P. Hasdeu, P. Ispirescu, Al. Macedonschi, Simion Florea Marian, Veronica Micle, G. Misail, Al. Odobescu, A.D. Xenopol, Maria Rosetti ș.a.

Este prima publicație românească de anvergură, care face cunoscute aspirațiile și drepturile naționale ale macedoromânilor, la nivel european. Format 35x25, VIII + 144 p. + 1f. + 22 pl.

1880, martie, 22, București, apare: **Frățil'ia întru Dreptate**. *Gazeta românilor de peste Balcani*, săptămânal, având pe prima foaie deviza „Lumină. Naționalitate. Legalitate.” *Este prima publicație de/ pentru aromâni, publicată în Principatele Române.* Au apărut numai trei numere, la Imprimeria „F. Gobl.” Nu sunt menționate nume de redactori. Primul număr prezintă prima adunare a „Societății de Cultură Macedo-Română,” din 23 septembrie, 1879 și Statutele acestei organizații. Următoarele numere abordează probleme etnice, religioase, memorii, corespondențe. Publică și scrieri literare în dialect și câteva în limba greacă.

1888, ianuarie, București, apare: **Macedonia**. *Revista românilor din Peninsula Balcanică*, cu periodicitate lunară, până în noiembrie, 1889, la „Po Litografia Dor P. Cucu.” Fondatorii revistei au fost intelectualii aromâni: Andrei C. Bagavu, C. Cosmescu, C.T. Belimace, George Murnu și Tașcu Iliescu. *Este primul periodic de/ pentru aromâni, cu caracter literar.* Scopul publicației era strângerea legăturilor culturale și politice între frații de la Nordul și Sudul Dunării. Teoreticianul revistei a fost jurnalistul Ștefan Mihăileanu. Publică literatură originală în limba aromână. Format 17x23 cm.

1892, decembrie 24, București: apare **Albano-Macedonia**, ziar efemer, redactat de Ștefflu al Damciu Makedon și Co. La B.A.R. este un singur exemplar, din 25 ianuarie 1893, din care au

fost culese, dintr-un text, și datele despre primul număr. Este o foaie, având pe frontispiciu un desen, o fâșie de pergament, cu inscripția: *Înfrățire. Libertate*, simbolizând solidaritatea dintre albanezi și aromânii, pentru eliberare și proclamarea independenței în Albania. Apare în două ediții identice sub aspect grafic, în greacă și română. Textele nu sunt semnate. Ziarul a fost confiscat.

1893, ianuarie 1, București: apare **Peninsula Balcanică**: *organ național al românilor din Macedonia*, săptămânal. Seria I, până în 27 noiembrie 1894, și în perioada 23 ianuarie 1900 - 4 martie 1901; seria II, 1 aprilie - 30 septembrie 1912 - 20 ianuarie 1913. Apare sub direcția lui Ștefan Mihăileanu (fondator și proprietar) și, succesiv, apar și dr. M. Brândză, I. D. Arginteanu, iar la repartiție, C. S. Constante. Colaborează directorii N. Batzaria, Nuși Tulliu, ș.a. De la 11 feb 1901, schimbă titlul în **Gazeta Macedoniei**, iar seria a II-a este subintitulată „organ săptămânal al Societății culturale Liga Balcanică.” În seria I, în urma unui diferend, I. D. Arginteanu publică, în paralel, *Ziarul Peninsula Balcanică* (7 ianuarie - 4 martie 1901), păstrând numerotarea ziarului inițial. Subintitulat „organ politic al românilor din dreapta Dunării.” (de la 1 aprilie 1912), reapare la 6 mai 1923.

1897, februarie 11, București: apare **Gazeta Macedoniei**, publicație politică, săptămânală. Apare cu întreruperi, până în august, 1898. (vezi: 1893, *Peninsula Balcanică*).

1898, noiembrie 15 - septembrie, 1899, București: apare **Revista Pindul**, „tu limba armânească,” lunar, imprimată la Tipografia Corpului didactic și apoi la Tipografia Helliade, sub redacția unui comitet, fără alte mențiuni. Coperta este ilustrată cu un desen naiv, cuprinzând inscripția „Armâne, dișteaptă-te.” Este preponderent literară, cele mai multe texte (poezii, proze, articole) fiind semnate de Nuși Tulliu, în locuința căruia funcționa și redacția revistei, pe str. Cercului, nr. 4. Colaborează cu versuri populare Costică Cosmu, Iotta Naum, V. Diamandi și Petru Vulcan, cu drama „Furl’ii,” în trei acte. Sunt și preocupări pentru probleme educative, etnice și politice, legate de comunitatea aromână, semnate de Gh. Zuca și Th. Capidan. *Revista este interesantă pentru cunoașterea posibilităților de expresie ale aromânilor, la sfârșitul sec. al XIX-lea.*

1900 - 1903, Constanța; București: apare **Almanahul macedo - român**, cu subtitlul „*pentru știința, literatura și cultura poporului Macedo - român.*” Titlul este precedat de mențiunea „*Primul,*” care poate semnala atât continuitatea seriei de 4 volume, care au apărut până în 1903, cât și prioritatea genului, pentru publicistica destinată aromânilor. Este elaborat de un comitet de macedo-români, alcătuit din: T. G. Dabo (comerciant), dr. Tașcu Șunda, Petru Vulcan (scriitor, publicist) și prof. N. Tacit. Imprimat la Tipografia „Aurora,” Ilie M. Grigoriu. *Este și primul almanah apărut în Dobrogea.* Următoarele trei volume apar la București, fără subtitlu, cu mențiunea de responsabilitate: director - fondator dr. T. Șunda, la tipografia „Lucrătorilor Asociației,” Marinescu și Șerban (str. Colței) și la tipografia G. A. Lăzăreanu. Pe pagina de titlu a ultimului număr (anul IV, 1903) apare și mențiunea „Tipărit cu spesele generosului patriot d-l. C.G. Mișă,” iar volumul este scris numai în dialect. Publică informații despre școlile și bisericile românești din Imperiul Otoman, schițe monografice ale așezărilor aromânești,

literatură populară și medalioane ale unor personalități reprezentative pentru cultura și cauza națională a aromânilor din Macedonia. Colaboratori: Ștefan Mihăileanu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Gr. C. Tocilescu, Emile Picot, I. Ghica, Petru Vulcan, George Murnu, C. Belimace, Nuși Tulliu ș.a. Cuprinde iconografii importante, sub aspect documentar.

1900, octombrie 19, București: apare **Soarele**, „organ al școalelor și bisericilor române din Turcia,” efemer, sub direcția lui I. D. Arginteanu.

1900, decembrie, 10, București: apare **Foaia macedoromână**, număr unic, consacrat Congresului Societății de Cultură Macedo-Română și jubileului lui V. A. Urechia, pentru o jumătate de secol de activitate literară. Publică *Darea de seamă* a Societății, pe anii 1899-1900, aprecieri semnate de M. Străjanu și Th. D. Speranția și un omagiu adus lui V. A. Urechia de Consiliul Societății, în frunte cu dr. A. Leonte. Comitetul ziarului este alcătuit din C. Const. Ioanid (președinte), Const. Naum și Petrescu Birină. Nu se specifică tipografia și locul apariției.

1901, februarie – **1902** februarie, Bitolia și București: apare **Frățil'ia**. *Revistă aromânească*, bilunară, condusă de N. Batzaria, profesor la Liceul român din Bitolia. Din colectivul redacțional mai fac parte: Nuși Tulliu, Pericle Papahagi, Petru Vulcan. În perioada ianuarie – martie, 1903 apare la Salonic și București, condusă de un comitet format din : N. Batzaria, Floria Capsali, I. Ciumetti, S.G. Ciumetti, C.S. Constante, Nuși Tulliu, N. Papahagi, N. Tacit, P. Vulcan, Filip Mișea, N. Maimuca, C. Cosmescu, Ecaterina M. Dimonie. Este scrisă în dialect aromân. Publică versuri, proză, anecdote populare, articole și studii despre istoria și civilizația aromânilor. F. 16x 24 cm.

1901, octombrie, 1, București: apare **Macedonia**, „organ săptămânal al Românilor Macedoneni,” săptămânal, politic, sub direcția unui comitet. Au apărut 10 numere, până în decembrie, 1901. Publicația apără cauza națională a aromânilor, în contextul confruntărilor naționaliste din Macedonia, condamnă atacurile și persecuțiile suferite de populația românească și critică vehement poziția autorităților românești și străine, în fața acestor situații. *Astfel se explică lipsa mențiunilor de responsabilitate, articolele fiind semnate numai cu pseudonimele Argus, Pigmalion, Un conservator, Un patriot...*

1903, ianuarie, 1 – **1908**, iunie - august, Bitolia: apare **Lumina**. *Revistă poporană a românilor din Imperiul Otoman*, lunară, editată de Casa Corpului Didactic și Bisericesc Român din Imperiul Otoman, director Dumitru Cosmulei. Administrația se afla la Bitolia (Monastir), dar revista este tipărită la București. Din anul 1904 este director N. Batzaria, căruia îi succede C.I. Cosmescu. Scopul declarat este acela „pedagogic-literar,” fără orientare politică. Publică constant: proză, poezie, articole de informare în masă, de la cunoștințe practice (didactice, igienice, de sănătate etc.), până la studii culturale și istorice, în limba română și aromână. *Se remarcă prin valoarea documentară a schițelor monografice despre localitățile aromânești, însoțite de imagini panoramice, de epocă și, prin studiile referitoare la obiceiurile și tradițiile specifice aromânilor.* Printre colaboratori se remarcă: N. Macedoneanu (pseudonim al lui N. Batzaria), I.D. Arginteanu, V. Diamandi

Amniceanu, G. Zuca, Araia Zicu, dr. Tașcu Trifon și sporadic, Th. Capidan, George. Murnu, C. Belimace, Tașcu Iliescu.

1903, martie 1903 București: apare **Reforme** „organ național al românilor din dreapta Dunării.” (vezi: 1903, *Românul de la Pind*).

1903, mai 26, București: apare **Românul de la Pind**, ziar săptămânal, naționalist, „pentru românii din dreapta Dunării.” Primele numere (martie, aprilie) au titlul *Reforme* și apar sub conducerea unui comitet anonim, format mare, în 4 pagini, ultima cu reclame. Editorii cer reforme pentru întărirea elementului românesc din sudul Dunării. De la nr. 12, începe să apară cu titlul *Românul de la Pind*, sub conducerea unui comitet „alcătuit din frunțași intelectuali din Turcia.” În 1904 încep să semneze articole, N. Batzaria, Marcu Beza, N.C. Vello, I. Arginteanu. De la nr. 137 (1905), formatul se mărește și fuzionează cu *Revista Macedoniei* (25 septembrie 1905 – 17 septembrie 1906) când apariția acesteia încetează. De la 27 noiembrie 1907, pe frontispiciul publicației apare: director Nicolae Batzaria; administrator N.C. Furca, care îi succede și care va fi director până la dispariția publicației, la 25 noiembrie, 1912. Este o publicație preponderent politică, având, permanent, în atenție, drepturile aromânilor și conflictele violente, interetnice, din Peninsula Balcanică. Polemizează, în special, cu publicațiile grecești. *Este cea mai longevivă publicație de/ despre aromâni, până la cel de-al doilea război mondial.*

1903, august 3, București: apare **Crușova**, „număr ocazional,” destinat macedoromânilor, sub redactor Steriu I. Șunda.

1903, august 17 – **1906**, octombrie 1, București: apare **Ecoul Macedoniei**, „organ naționalist săptămânal.” În primele numere, fără mențiuni de responsabilitate, se recomandă expedierea manuscriselor la Societatea de Cultură Macedo-Română, apoi (de la 22 mai 1905), apare sub conducerea unui comitet, sub direcția poetului și publicistului Nuși Tulliu. De la 22 iunie 1906 se anunță un nou comitet, „constituit din studenți macedoneni,” iar la editor – fondator este menționat N.N. Voicu. Textele sunt scrise în limba română. Conține articole politice, ocupându-se cu deosebire de aromânii din Macedonia, precum și rubricile permanente, „Foiața ziarului,” cu texte literare și „Eroii Pindului,” În primii doi ani apare, consecvent, semnătura lui Nuși Tulliu, conferindu-i revistei un caracter cultural - literar. Alte colaborări: George Ceară, V. Diamandi, A.T. Dan, G. Mărunțelu ș.a. Majoritatea articolelor politice sau polemice nu sunt semnate sau apar sub pseudonim.

1904, mai, 3 – **1911**, martie 30, București: apare **Le Courier des Balkans**, „organe des interet roumains en Turquie,” sub egida Societății de Cultură Macedo - Română, redactată de N. Papahagi. Este o publicație cu caracter politic, destinată aromânilor numai prin tematică. Apare de trei ori pe lună (în zilele de 10, 20, 30). Redacția și administrația: Str. Arcului, nr. 14. Din 10 mai 1905, apare „sub conducerea unui comitet,” fără altă mențiune de responsabilitate și se schimbă adresa redacției, la sediul Societății de Cultură Macedo-Română (str. Rahovei, 29). Textele, scrise numai în limba franceză, sunt în general anonime, uneori sunt semnate de

redactorul publicației cu acronim și, rar, de Athanasie Diamandi sau Dr. A. Leonte, președintele Societății.

1904, mai 10 – iunie 19, București: apare **Balcanul**, „organ săptămânal, politic, economic,” în 4 pagini, format mare. Director – proprietar D. Lăzărescu – Lecanta. Articolul – program anunță scopul publicației: „să aperse interesele generale ale Românilor de pretutindeni, dar în special ale românilor din Peninsula Balcanică. Să lămurească adevărata situație a românilor macedoneni.” Articolele, în majoritate, sunt anonime. Remarcabilă, ca importanță documentară, este rubrica permanentă, „Politica Regatului României în peninsula Balcanică.”

1905, septembrie 25, București: apare **Revista Macedoniei**, publicație politică, săptămânală, în 8 pagini, format mijlociu, ca „organ al Societății Macedo-Române” sub conducerea unui comitet de redacție: președinte, dr. A. Leonte. Administrația, Calea Rahovei, nr 29, la sediul Societății. Articolele politice, privind chestiunea aromânească, sunt completate și cu extrase din presa străină. Este consecvent urmărită situația școlilor românești din Macedonia. Publică câteva studii istorice semnate de D. Onciul, Dora D’Istria, V. Diamandi. Încetându-și, activitatea în 17septembrie, 1906, fuzionează cu publicația „Reforme.”

1906, februarie 13 - iunie, 9, București: apare **Cuvântul aromânilor**, publicație politică, efemeră (2 numere), format mare, în 4 pagini, redactată de un grup de aromâni. Director – girant St. I. Șunda. Textele sunt nesemnate și scrise în limba română.

1906, februarie, 12 – iulie, Turnu Măgurele: apare **Aromânul**, gazetă săptămânală „naționalistă,” sub conducerea unui comitet.

1906, aprilie, București, apare: **Graiu Bun**. *Revistă armânească*, lunar, la Institutul de Arte Grafice „Universala,” până la 1 decembrie 1907. Director: N. Macedoneanu (pseud. N. Batzaria); redactor Marcu Beza. În primul număr, redacția publică un apel pentru colaborare către toți aromânii care „știu să țină condeiul cu demnitate” și precizarea că „una din țintele noastre este și aceea de a provoca și întreține o mișcare culturală și intelectuală mai vie, mai puternică, mai serioasă, pentru pătura cultă a aromânilor.” Publică consecvent, în limba română și în dialect aromân, o serie de intelectuali și poeți, cu nume de rezonanță nu numai pentru aromâni: Nuși Tulliu, poezii; Marcu Beza, nuvele, note, articole; Th. Capidan și Pericle Papahagi, studii; N. Batzaria, snoave și diverse proze inspirate din viața comunității. Fiecare număr este ilustrat cu fotografii cu valoare documentară. Din punct de vedere al conținutului și al formei redacționale, *este una dintre cele mai semnificative publicații ale aromânilor.*

1908, iunie - 26 octombrie. București: apare **Macedonia** „ziar săptămânal independent al românilor din Dreapta Dunării,” sub conducerea unui comitet, fără alte mențiuni de responsabilitate. De la 13 iulie, este menționat V. Covata, director.

1908, noiembrie, Salonic: apare **Deșteptarea**, publicație politică, săptămânală. Director –

proprietar și fondator, Nicolae Batzaria. Au apărut 50 de numere, până la 16 noiembrie, 1909. La 23 august 1909 apare și un supliment, cuprinzând Primul Congres al Corpului didactic aromânesc din Turcia. *Este primul ziar scos de aromânii din Grecia, scris, în întregime, în limba maternă.* Publică articole programatice, analize și opinii asupra situației politice și naționale a aromânilor din Imperiul Otoman, militând pentru păstrarea identității, între popoarele balcanice. Publicația are și rubrici informative despre viața socială și culturală a comunităților aromânești de pretutindeni. Cele mai multe articole sunt semnate de directorul publicației.

1909, București; apare **Grai bun. Calendar armânescu pi anlu 1909**, în dialect aromân, imprimat la Tipografia „Universitară” A.G. Brătănescu, 132 pagini, fără mențiuni de responsabilitate. Prefața este semnată de Marcu Beza. Continuă să apară cu schimbări de titlu și de conținut, între anii 1910 -1912. Vezi: 1910, *Calendar aromânesc.*

1909, aprilie, 15, București: apare **Viața albano-română**, revistă politică, lunară, imprimată la tipografia „Lăzăreanu.” Au apărut 16 numere, cu numerotare continuă, în total, 304 pagini până în iulie 1910. Axată pe ideea alianței între albanezi și aromâni, pentru conservarea valorilor proprii, revista apără drepturile culturale – naționale ale acestor popoare, amenințate de conflictele naționale din Peninsula Balcanică. Publică și o serie de lucrări științifice, documente istorice referitoare la trecutul istoric al albanezilor și aromânilor, toate circumscrise scopului revistei. Articolele sunt semnate numai de directorul publicației, *Tascu Șunda.*

1910, București: apare **Calendarul aromânesc pe anul...** Până în 1912, au apărut 3 volume, cu texte în limba română și aromână. Comitet de redacție, pentru anul 1910: doctor [A.] Leonte, dr. George Murnu, dr. Iuliu Valaori, dr. Dudumi; profesori secundari, Pericle Papahagi, I. Arginteanu, A[ry] Murnu, pictor. Imprimat la Editura „Minerva” (155 p. + 12 f. reclame). În anii următori este editat de „Societatea Studenților Macedo - Români” (str. Rahovei, nr.29) la Tipografia „Vocea poporului” (1911, 254 p.) și la Institutul de arte grafice Eminescu.(1912, 207 p.). Are caracter popular, cultural, literar, istoric și de divertisment. Conținutul volumelor confirmă menținerea scopului publicației, de la un an la altul, acela de a informa și sprijini cerințele culturale ale compatrioților din Macedonia. Acesta este atins cu nume prestigioase de colaboratori, români și aromâni: C. I. Istrati, N. Iorga, Th. Burada, Marcu Beza, Ioan Marinescu, Gustav Weigand, L. Th. Boga, V. M. Kogălniceanu, Petru Vulcan ș.a. *Publicația se remarcă printr-o bogată iconografie, cu fotoportrete de o valoare documentară deosebită, nu numai pentru cercetarea românilor balcanici.*

1910, iunie, 13, București: apare **Aromânul**, „organ național al românilor din Peninsula Balcanică,” sub conducerea unui comitet, fără alte mențiuni de responsabilitate. Periodicitate săptămînală, până la 10 aprilie 1911.

1910, decembrie - **1912** ianuarie, București: apare **Lilicea Pindului**, „revistă literară armânească,” lunar, sub redacția unui comitet studentesc compus din C. Sufleri, T. Ceapara, D. Caciona, M. Iancu, I. Foti, N. Badralexi, D. Babuș, N. Caragea, A. Culina, C. Ioțu, N. Papuli și I. Zuchi. Este scrisă în dialect aromân.

1911, ianuarie, 2 – **1912**, septembrie, 22, Salonic: apare **Dreptatea**, „frândză săptămânală aromânească,” politică, literară și comercială. Titlul apare și în limba turcă, „Ulah gazetasi,” cu caractere arabe. Director - proprietar, avocatul A.N. Pineta, care semnează și articolul – program, evidențind obiectivul patriotic al publicației „...s’ luminează pupullu armânescu că lun’ina aduțe, ndriptatea și, ndriptatea aduțe unirea, vrearea ce ascapă ună națiune și-u fac fericită.” *Gazeta se distribuie românilor macedoneni de pretutindeni, dar și istroromânilor. Textele apar în dialect aromân, multe nesemnate. Publicația a avut un rol important în dezvoltarea unei conștiințe etnice moderne, în rândul aromânilor.*

1911, august – octombrie, București: apare **Revista Balcanică**, lunar, ca „Organ al intereselor românești în Orient,” sub conducerea lui George Murnu și Ion Foti (secretar de redacție). Colaborează V. Costa Hrișicu și cei din aparatul redacțional.

1912, februarie, 1, Karaferia (Veria): apare **Flambura**, lunar, ca organ al Societății „Părintele Averchie,” redactată de un comitet de aromâni din Grecia, alcătuit din G. Ceară (director), dr. Gh. Badralexi (director-proprietar) Cola C. Ciumetti, Gh. Gogu, V. Papaianuși, Sterie A. Hagigogu (redactori) și Anton C. Vasile (administrator). Din ianuarie, 1914, apare cu subtitlul „Revistă literară, politică și economică.” Se imprimă la Salonic, Tipografia Aqcuarone. Scopul revistei este „pur național,” apărând drepturile național – culturale ale aromânilor din statele balcanice. Publică și literatură, studii istorice și geografice, toate subscrise scopului menționat.

1913, februarie, 10 – iunie, 17, București: apare **Glasul victimelor**, „Organ al tineretului aromân din Macedonia, Epir și Albania,” publicație politică, săptămânală. sub conducerea unui comitet, fără alte mențiuni de responsabilitate. Colaborează Anastase Hâciu și A.P. Constantinescu.

1913, iunie 19, București: apare **Vocea neamului** „organ al românilor din Macedonia și Pind,” gazetă politică efemeră.

1913, septembrie, 1 – **1914**, iulie, 17, București: apare **Aromânul**, gazetă politică, săptămânală, 4 pagini, format mare. Publicația este editată „sub conducerea unui comitet al Poporului,” director T. Hagigogu (și proprietar) și imprimată la tipografia „Universală.” Are caracter politic și informativ, fiind consacrată chestiunii aromânești. Textele sunt numai în limba română, majoritatea nesemnate.

1914, februarie, 28, Salonic: apare **Revista Asociației corpului didactic și bisericesc din Macedonia**, efemeră, condusă de Chr. Geagea (și proprietar). Apare de trei ori pe lună, până la 10 aprilie 1914

1916, ianuarie - iulie, București: apare **Tribuna albano-română**. Etnografie – politică – literatură – știință, bilunar, „sub îngrijirea unui comitet.” Redactor: Petru Vulcan. Redacția și administrația: Bd. Pache Protopopescu, nr. 102. Scopul revistei este acela de a apăra cauza – național – culturală a albanezilor și a aromânilor, „propagând dincolo de Dunăre duhul păcii

și al înfrățirii,” în contextul confruntărilor naționale din Peninsula Balcanică. Majoritatea textelor sunt semnate de Petru Vulcan sau sunt anonime.

1923, mai, 6, București: reapare **Peninsula Balcanică**, cu subtitlul „*Organ lunar pentru apărarea drepturilor românilor din Balcani.*” Responsabil T. Hagi - Gogu. Articolele de fond sunt circumscrise programului revistei și sunt semnate, frecvent, de conducătorul revistei, dar și de alți intelectuali devotați cauzei naționale a aromânilor. Revista are, în general, caracter cultural, câteva pagini literare și o „Pagină specială pentru costume și vederi.” Se regăsesc studii, cronici, schițe monografice semnate de nume importante de cercetători și publiciști: George Murnu, N. Batzaria, Cezar Papacostea, Simion Măndrescu, Th. Capidan, Tache Papahagi, Aron Cotruș, C. Constante, Nuși Tulliu. Începând din anul 1924, publicația devine o adevărată tribună a pregătirii emigrației elementului aromân din statele balcanice și a procesului colonizărilor din Dobrogea de sud. Tipografia „Română,” str. 11 iunie, nr. 66. Format: 24x31 cm, 17x23 cm;

1927 – 1928, București: apare **Almanahul Aromânesc „Frățil’ia” pe anul...**, editat de Cercul cultural studentesc „Frățil’ia” (președinte de onoare, George Murnu), funcționând în sediul Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor, din str. Schitu Măgureanu, nr. 1. În 1927 este imprimat la Tipografia „România Nouă,” și are 138p. + 12 p. reclame. Volumul din 1928 (178 p.) apare cu o „Comisiune de redactare” alcătuită din: C. Brânzei (președinte activ al Cercului), Al I. Lazăr (președinte), I. Goschin, Const. Chiriacescu, Take Zarmă, St. Mamali, N. Zdrulla, I. Tudor și este tipărit la Imprimeria de artă „Richard Sergies,” Calea Griviței, nr. 41. Volumele reunesc texte în limba română, de politică națională și scurte extrase din studii istorice despre aromâni. Partea literară este substanțială, cuprinzând poezii și proze, în limba română și în aromână, semnate de Nuși Tulliu, Marcu Beza, Zicu Araia, N.C. Velo, George Murnu, G. Ceară, I. Goschin, Cușan Araia, Pericle Papahagi. Este ilustrat de artistul Kimon Loghi și cuprinde o serie de fotoportrete ale autorilor și fotografii ale membrilor Cercului Frățil’ia.

1928, București: apare **Almanah Aromânesc**, tipărit la Institutul de arte grafice „Îndreptarea,” sub egida Societății Studenților Macedo – Români. Publicație culturală, reunește texte în limba română, despre trecutul istoric și problema națională, studii lingvistice, semnate de Th. Capidan, Cezar Papacostea, I. Arginteanu, M. Marinescu, C. Constante, I. Valaori, G. Murnu. Partea literară, în grai aromân, este cea mai substanțială. Se remarcă textele scriitorilor de expresie aromână: C. Belimace, Nuși Tulliu, Zicu Araia, N. Batzaria, Marcu Beza, ș.a. 188 pagini.

1929, București: apare **Revista Aromânească**, trimestrială, la Institutul de Arte Grafice „Bucovina,” Calea Victoriei, nr. 220. Au apărut 5 numere, până în 1931. Fondatori: Tache Papahagi și Victor Papacostea. De la nr. 1, 1930, apare cu titlul *Revista Macedoromână* și cu redactorii George Murnu, Th. Capidan, V. Papacostea. În program se menționează: „...vom căuta să armonizăm laolaltă aspecte culturale, ba chiar științifice, cu cele literare, artistice, precum și cu probleme administrative și politice referitoare la existența etnică a aromânilor. *Este cea mai importantă revistă științifică despre/ de/ pentru aromâni, editată de intelectuali cu renume în lumea științifică românească și sud-est europeană.*”

1929, București: apare **Revista Pindului, Macedoniei și Timocului**. *Folclor. Istorie, Literatură*, la Institutul de arte grafice „Eminescu” S. A. Director C. Constante. Au apărut 2 numere, fără dată, care publică o conferință a directorului referitoare la Românii din Valea Timocului și a Moraviei și studiul „Românii din Macedonia” semnat de Șt. Romanschi, prof. la Universitatea din Sofia. Anul apariției este menționat numai pe coperta revistei. Format 16x 24cm.

1929, martie, 1 - iunie, București: apare **Flambura Pindului**. *Revistă cultural – națională*, lunară, editată de Societatea Studenților Români-Macedoneni de peste hotare. Au apărut numai 4 numere, la Tipografia „Datina românească,” Vălenii de Munte. Redacția, la Căminul Cantacuzino din București. Comitetul de conducere: George Constantin Xifta (președinte), Constantin Talle și Menelau Micibana (vicepreședinți). Publică articole politice, informative, studii istorice, culturale, știri, apeluri, alternând cu texte pur literare, în dialect și în limba română și ilustrații. *Revista se remarcă prin prezența unor nume consacrate de autori români și aromâni: Nicolae Iorga, George Murnu, Cezar Petrescu, Nuși Tulliu, Cușan Araia, Emanoil Papazissu, V. Diamandi, N. Batzaria ș.a.*

1936, ianuarie-martie, Grebena: apare **Lumina**, revista Liceului Român din Grebena – Grecia, trimestrială. A apărut până în anul **1940**, fiind imprimată la București, „Tiparul Universitar.” În primul an, lipsesc mențiunile de responsabilitate. Din anul 1937, conducătorul revistei este Anton Ciumetti, directorul Liceului, ajutat de redactorii Apostol Caciuperi și Aristotel Conomicu, elevi. Din anul 1940, sunt menționați redactori ajutători, elevii: Gh. Cotabiți, Th. Zuca, Cristea Ruva, Sotir Galani. Revista are scop cultural - educativ, concentrând eforturile creatoare ale eleviilor Societății literare „Lumina.” *Publicația rămâne importantă pentru cunoașterea începuturilor creatoare ale unor nume consacrate, ulterior, în publicistică și literatură: Th. Zuca, Gheorghe Perdichi, Ioan Scrima, Zicu Araia, Apostol Caciuperi.*

1937, iunie, București: apare **Dimândarea**, „*revistă națională de educație și cultură.*” Redacția și administrația: Isaia Isaia, Str. Dimitrie Orbescu, nr. 9, sect. III. Primele numere apar fără mențiune de responsabilitate. De la nr. 5, este menționat ca redactor responsabil, Spiru Bujgoli, apoi N. Chiacu (nr. 12, 1938), urmat de Ion Ghițea, din 1939. Din 1940, pe frontispiciul publicației apare Ion Foti, director. Au apărut 35 numere (35-42 pag.) lunar, până în aprilie, 1940. Fiecare număr reunește articole de propagandă națională și politică (cu înclinații legionare), cronici culturale, biografii ale unor personalități aromâne și creații poetice. Articolele sunt semnate, frecvent, de Ion Foti, Simeon Ruffu, N. Batzaria, V. Diamandi Amniceanu, Virgiliu Cuffa. Publică poezii în limba română și în aromână: Nuși Tulliu (în fiecare număr), Gh. Perdichi, Zicu Araia, Tache Caciona, C. Colimitra, Virgiliu Cuffa, C. Scrima ș. a.

1978 -, Bridgeport, SUA, apare **Frândza Vlahă**, revistă de literatură și informare, lunară, format A 4, în 4 pagini șapirografiate. Fondator Nacu Zdru, redactor diletant. Are caracter eclectic, cu texte numai în dialect. Merita menționată ca *cea mai longevivă publicație destinată aromânilor.*

1980 -, Paris, apare: **Tră Armânami**, revistă lunară, șapirografiată, în 4 pagini sub formă

de foi volante. Redactor – fondator: Iancu Perifan, care semnează și majoritatea articolelor. Are caracter preponderent informativ. Adresa 73, rue Galande - 75005 Paris – France. În frontispiciu apare deviza: S-nj armâneari,/ maș nă kicută di bană/ U dau ti tini Soie vrută! Este scrisă în dialect, cu unele articole în limba franceză.

1984 –, Freiburg im Breisgau, Germania: apare „**Zborlu a nostru**” (Cuvântul nostru). *Revistă culturală armânească*. Fondator: prof. Dr. Vasile G. Barba. Din 1985 apare trimestrial, 47 pag., sub auspiciile „Uniunii tră limbă și Cultură Aromână” (UCLA). Este editată la Centrul European de Studii Aromâne (CESA) din cadrul Universității din Freiburg. Începând cu nr. 1-2, din 2009, este redactată de: Kira Iorgoveanu Manțu (Freiburg) și Tașcu Lala, Auruca Piha (jurnaliști din București). În primul an a apărut lunar. *Este cea mai longevivă publicație a aromânilor de după al doilea război mondial*. Scopul revistei este acela de a cultiva graiul aromân, încurajând creațiile literare dar și traducerile în aromână . Este scrisă în întregime în aromână și folosește pentru aceasta un alfabet ușor modificat, față de cel tradițional, pentru semnele diacritice, din motive de tehnice și de sincronizare cu alfabetul altor limbi din statele balcanice: *sb, ts, lj, nj* pentru *ș, ț, l', n'*. Publică cu precădere literatură și transpuneri în aromână, consacrand nume de scriitori, din toate generațiile și răspândiți în toată lumea: Apostol Caciuperi, pentru traduceri sistematice, Dina Cuvata, Constantin Colimitra, Costa Guli, Dina Cuvata, Vanghiu Zega, I. Ceara, Vanghea Mihani Sterghiu, Santa Gica, precum și scriitori și publiciști din România: Nicolae Caratană, Hristu Căndroveanu, Kira Iorgoveanu Manțu, Cola Fudulea, Vasile Tode, Atanase Nasta etc. Dezbate probleme istorice, culturale, filologice și politicile Comunității Europene, privind drepturile minorităților etnice aromâne, din statele Balcanice.

1990 –, Constanța: se transmite prima emisiune a aromânilor din Dobrogea, „*Părinteasca Dimândare*,” la **Radio Constanța**, săptămânal, 30 de minute. Redactori: Steliana Bajdechi, Cornelia Pariza, Mariana Caciandoni Budeș, Aurel Papari, Bogdan Papacostea.

1990 – 2008, Hamilton, Ontario (Canada): apare **Fara armânească**, supliment al publicației *Cuvântul Românesc*, în 4 pagini. Periodicitate neprecizată, condusă de Zahu Pană. Publică versuri ale poezilor contemporani de expresie aromână, știri despre comunitățile aromânești, de pretutindeni, studii semnate de istorici și filologi contemporani de pretutindeni.

1990, aprilie, Timișoara și București: apare **Deșteptarea: Revista aromânilor** „publicație de informare, artă, istorie, literatură și civilizație, editată de Ministerul Culturii.” Periodicitate lunară, în 8 pagini, până în decembrie, 2005. Primul număr apare la Timișoara cu subtitlul „revistă macedoromână,” și nu are mențiuni de periodicitate. Colegiul de redacție: Hristu Căndroveanu, Teohar Mihadaș, Nicolae Caratană, Ioan Cutova, Vasile Tode (redactor șef). Începând cu nr. 2, apare la București, Piața Presei Libere nr. 1. Director: Hristu Căndroveanu. Redactori: Florin Căndroveanu (secretar general de redacție), Mioara Dugneanu, Gheorghe Vrană. Motto: „Frați di mumă și di-un tată, Noi armân'i di eta toată!” Publică texte literare editate și inedite, în grai aromân, transpuneri din mari poeți ai lumii în grai aromân, studii istorice, lingvistice, culturale, medalioane despre personalități aromâne, în limba română. Articolele

de fond și recenziile sunt semnate de directorul revistei. *Este prima revistă despre/ de aromâni, apărută după căderea dictaturii comuniste și cea mai prestigioasă prin valoarea conținutului și ținuta redacțională.* Format 31x 43 cm.

1990, Constanța, apare: **Minduiarea Armânească**. *Revistă de cultură și divertisment în dialect aromân și în limba română*, trimestrial. Au apărut 10 numere, până în 1993. Colectivul de redacție: Dumitru Stere Garofil, Dimci Caracota. Publică scurte biografii ale unor scriitori de sorginte aromână (D. Bolintineanu, Ioan Caragiani, Andrei Șaguna, Tiberiu Cunia), creații poetice în grai aromân de Hristu Cândroveanu, Ilie A. Ceară, Cola Caratană, Constantin Belimace și o serie transpuneri. F. 20x30 cm;

1991, ianuarie - martie, Scopie: apare **Fenix**, „rivistă di cultură a armânjilor dit machidunii,” efemeră, trimestrială, editată de Societatea Aromânilor, „Pitu Guli” din Scopie. sub formă de foi volante (cu 8 pag.). Redacția: Dina Cuvata, Vanghea Mihani – Ciociu, Nici Ogeacli, Santa Gica și Nasi Pirifan. În cuvântul de început („Zborlu a nostru”), se lansează un apel către creatorii și publiciștii de expresie aromână, de pretutindeni, să colaboreze cu texte, scopul publicației fiind acela de valorificare și cultivare a limbii. Publică cu precădere literatură. Este scrisă cu alfabetul românesc, ușor modificat pentru semnele diacritice (vezi 1984, *Zborlu a nostru*).

1991, martie 23 –, București: se înființează *Secția aromână* de la **Radio România Internațional**. Redactori: Irina Paris Naum, Tașcu Lala, Nicolae Celea, A. G Dima, Marilena Bara, Mariana Caragicu, Victoria Chiacu, Aurica Piha, Hristu Steriu, Toma Enache.

1991, noiembrie, Tirana: apare **Frățil'ia**. Redactor șef, poetul Rrapo Zguri. Este scrisă în limba albaneză și în graiul aromânesc din Albania. Versuri: Vanghiu Zega, Lazar Buli, Ghena Nacovska.

1992, București: apare **Almanah macedo - român 1992** la editura Fundației Culturale Române, sub egida Societății de Cultură Macedo-Română, îngrijit de Atanasie Nasta, președinte. Este imprimat la Tipografia „Romcart S.A.” 233 p. + 6 fotogr. +1 h. Publicația cuprinde poezii în grai aromân ale poezilor din toate generațiile și de pretutindeni, creații populare și multe transpuneri după M. Eminescu realizate de Hristu Cândroveanu, A. Nasta, Apostol Caciuperi, D. Pariza, Kira Iorgoveanu – Manțu. Are caracteristicile unei crestomații, concentrând o serie de documente și fragmente de studii, reprezentative pentru cultura și civilizația aromânilor, alternând cu biografiile unor personalități de sorginte aromână (cca. 27), consacrate în diferite domenii de activitate.

1994, aprilie 1, Constanța; New York: apare **Rivista di Literatură shi studii armâni**, semestrial, publicată de Editura „Cartea aromână” din S. U. A și Fundația „Cartea aromână” din România. Fundator: Tiberiu Cunia (SUA). Redactor șef: Thiuhari Mihadashlu (Teohar Mihadaș), până în 1996. Cumitetlu di ridacții: Ilie a Ceara, Steliana Bajdechi, Dumitru Garofil, Maria Pariza, Vasile Tode (România). Au apărut 33 volume, până în aprilie 2007, format 22x14 cm, la

Tipografia „Goliat” și S.C. „Infcon” S.A., Constanța. Este scrisă numai în aromână, fondatorul publicației anunțând, în program, intenția de a standardiza scrierea, utilizând modificări ale alfabetului tradițional, pentru semnele diacritice (vezi 1986, „Zborlu a nostru”). Normele de scriere sunt publicate la începutul fiecărui număr. Publică literatură aromână, clasică și modernă, studii de cultură și filologie, istorie etnografie despre aromâni, promovând cu precădere texte inedite. Este cea mai prolifică publicație contemporană de/ pentru aromâni. *Revista se remarcă prin restituiri de texte literare, din publicațiile aromâne, apărute până la cel de-al doilea război mondial și, prin valorificarea creațiilor contemporane inedite.* Se distribuie gratuit.

1994 - octombrie, București și Tirana: apare **Dimândarea**: „supliment trimestrial de cultură și literatură aromână al revistelor *Frăția* din Tirana și *Deșteptarea* din București, în 16 pagini, editat de Fundația Culturală Aromână „Dimândarea Părintească” cu sprijinul Departamentului Informațiilor Publice al Guvernului României și al Bancorex - Banca Română de Comerț Exterior S.A.” Periodicitate trimestrială, până în decembrie, 2005. Director fondator: Hristu Căndroveanu. Director: Justin Tambozi. Colegiul de redacție: Nico Nicolla (redactor șef) și Pandi Bello (Albania) Gh. Caragiani (Roma), Aurel Ciufecu, Constantin Colimitrea, George Coca (SUA), Teohar Mihadaș ș.a. Redacția, Piața Presei Libere, nr. 1. Publică creații literare în grai aromân ale scriitorilor din toate generațiile și de pretutindeni, eseuri, critică și istorie literară în limba română. *Restituie pagini esențiale, despre aromâni, din opera marilor istorici, filologi, sociologi români și străini.* Format 31x 43 cm, în 16 pagini.

1996, august -, București: apare **Bana Armânească**. *Revistă di cultură a armânjilor di pisti tut.* Editor, Dumitru Piceava; redactor șef, Dina Cuvata; Periodicitate trimestrială, 32 pag. Este scrisă în întregime în graiul grămostean al limbii aromâne, utilizând alfabetul ușor modificat pentru semnele diacritice, după normele revistei „Zborlu a nostru,” (Freiburg, Germania) și ale Editurii „Cartea Aromână” din New York. Fiecare număr este ilustrat cu fotografii curente, reprezentând locuri de baștină ale aromânilor, evenimente și fotoportrete. Publică articole diverse: culturale, istorice, polemici politice, opinii privind condiția etnică. Se remarcă prin promovarea unor tinere talente de creatori în grai aromân. Colaboratori: Kira Iorgoveanu – Manțu, Irina Paris, Marilena Bara, Alexandru Gica.

1998, Scopie (Republica Macedonia), apare **Grailu armânescu**, „revista – a Uniiljei ti Cultură – a Armânjilor dit Machidunii,” trimestrială, format A4, 15 pagini. Redactor șef Dina Cuvata, poet și publicist. Colegiul editorial: Iane Cogebashia (prezidentu), Dina Cuvata, Caterina Atanasova (membri). Din 2002, președinte, Goran Pushuticlu. Redacția: Bd. Jane Sandanski 77/- 39.1000 Scopia, Republica Macedonia, Tipografia Pecatnica Naumovschi. Pe frontispiciu apare motto-ul „Torna, Fratre, Torna.” Are caracter cultural, literar și informativ. Este scrisă în graiul aromânesc, specific zonei din Macedonia slavă, și folosește alfabetul românesc cu semnele diacritice ușor modificate (vezi 1984, Zborlu a nostru).

2000, iulie, Constanța: apare **Giunamea armânească**, „frândză cultural – informativă a tinerilor armân'i di Custanța.” Editor: Fundația „Noi Orizonturi.” Președinte fondator: Cristian

Bujduveanu. Colegiul redacțional: George Dima, Paul Pacea, V. Meglenitu. Corespondență - Colaboratori: Gheorghe Beca, Victor Ceară, Dumitru Garofil, Toma Babu (Constanța), Aurica Piha, Irina Paris, Tașcu Lala (București), Gica Godi (SUA), Ilie Ceara (Dej), Mariana Iorgoveanu (Tulcea), ș. a. Tipografia Mondograp – SRL Constanța, tiraj, 1000 de numere, format mare, 16 pagini. Au apărut 5 numere.

2005, București, apare: **Armănamea**. *Revista Comunității Aromâne din România*. Director: Mariana Bara; redactor șef: Stelian Damov. Colegiul de redacție: Kira Iorgoveanu Manțu, Iana Mihailova, Andon Hristo. Periodicitate lunară, iar din anul 2007, trimestrială. Redacția: Str. Vasile Lascăr, 26-28, sector 2. Tipărit la S.C. Tipo- Aktis S.A. Are caracter informativ, cultural.

2005, august - Tulcea: apare **Daima**, revistă trimestrială, sub egida Asociației Culturale a Comunității Aromâne din Tulcea. Fondator și redactor coordonator: prof. Gică Gică. Redactori: Emil Carageorge, Simona Pufleni, Doina Florina Costache, Cristina Sacu, Nicoleta Rafticu. Tipografia „Tipomedia,” Tulcea.

COLOFON

Autorul lucrării LECTOR UNIV. DR. MARIA PARIZA

Titlul lucrării PRESA AROMÂNĂ ÎN DATE

**VARIANTĂ
DIGITALIZATĂ
DE** Editura Predania/
CP 67, OP 13, București
www.predania.ro
tehnoredactor/ Remus Brihac
concept grafic/ Atelieruldegrafica.ro

PRESA